

HVEM VAR JOHAN DANIEL VON RICHELIEU ?

AF

O. V. MUNTHE AF MORGENSTIERNE.

Spørgsmaalet om, hvem JOHAN DANIEL VON RICHELIEU egentlig var, og hvorfra han kom, da han i sidste Halvdel af det 17. Aarhundrede dukkede op i det danske Rige og i 1676 blev Major i det Trondhjemske Nationale Infanteriregiment, har gentagne Gange været gjort til Genstand for Undersøgelser, ikke mindst i nærværende Tidsskrift. Navnet „du Plessis de Richelieu“, hvormed en af hans Efterkommere lod sin Søns Fødsel indføre i Kirkebøgerne, rejste Spørgsmaalet, om Johan Daniel tilhørte denne franske Slægt og saaledes var i Familie med den berømte Kardinal. I Tidsskriftets 3. III. 302 ff. har Overbibliotekar Chr. Bruun gjort udførligt Rede for, hvorfor han efter alt at dømme ikke kan have tilhørt denne Slægt. Men alligevel gaar Direktør Hauch-Fausbøll, som har beskæftiget sig meget med at efterspore Johan Daniels Herkomst, i Tidsskriftets 7. II. 348 ff. stærkt ind for hans Tilhørighed til den, og selv om han i sin i 1931 udgivne „Admiral Richelieus Anetavle“ i det første Kapitel, der handler om Johan Daniel selv, ikke længere føler sig saa sikker i sin Sag, jfr. Sætningen i Slutningen, at det er „ikke lykkedes at naa til fuld Klarhed“, bærer dog Kapitlets øvrige Indhold et umiskendeligt Vidnesbyrd om hans Ønske om at bibringe Læseren den samme Opfattelse af Spørgsmaalet, som den han hidtil har forfægtet.

Lad os da nu se lidt paa, hvad der foreligger om Spørgsmaalet, og hvad det er, Hauch-Fausbøll støtter sin Formening paa: Den under 16/II 1677 afdøde FREDERIK LENTE, der var Regeringsraad i Glückstadt, efterlod sig ved sin Død en Enke, ANNA CHRISTINE VON HATTEN, tillige med 4 mindreaarige Børn, 3 Sønner og 1 Datter. Enken, der ejede en ret betydelig Formue, var en livslysten Dame, og ikke et Aar efter Mandens Død havde hun allerede indladt sig i et Kærlighedsforhold til en Æventyrer, HANNIBAL POULSON, en Mand,

hvem det i 1688 lykkedes at blive optaget i den kejserlig østrigske Grevestand med det klingende Navn „VON UND ZU LÖWENSCHILD“. Men da Johan Daniel, som i 1677 var avanceret til Oberstløjtnant, henimod Slutningen af 1678 dukkede op paa Scenen, forelskede hun sig i ham og hævdede Forbindelsen med Hannibal, skønt de havde aftalt at gifte sig med hinanden.¹ I Oktober d. A. erfarer nu den afdøde Frederik Lentes Broder, Kancelliraad i Glückstadt JOHAN HUGO LENTE, gennem Hr. GLOXIN (antagelig en Søn af den i 1654 afdøde hertugelig holstenske Raad, Dr. jur. BALTHASAR GLOXIN), at Anna Christine har forlovet sig med Johan Daniel. Den 29/10 skriver han til sin Broder, Resident i Nederlandene CHRISTIAN LENTE, at Mr. Gloxin har betroet ham, at Anna Christine allerede har forlovet sig med en Person, som hedder RICHEL, men som „pour faire plus renommer son nom avait prit celui de Richelieu“, noget som alle Mennesker i Glückstadt talte om, og at han var fra et andet Land, men hvilket havde han endnu ikke faaet at vide. Den 4/11 skriver Johan Hugo videre til sin Broder, at Mr. Gloxin har meddelt ham, at han ikke maatte tvivle om, at Damen virkelig havde lovet sig bort til denne RICHEL, „duquel l'invention de se dire de la famille de Richelieu est tres ridicule. Vous connaissez la manière de France, que ce n'est que l'ainé qui porte le nom de la famille“. Den 19. s. M. foreslaar han sin Broder, at han skal forhøre sig hos Mr. GUISE om denne Person, som udgiver sig for at være en Slægtning af Cardinal Richelieu².

At Brødrene kom i den højeste Affekt ved denne Underretning om, at deres Svigerinde, som først havde indladt sig med Hannibal, nu ovenikøbet havde besluttet at gifte sig med Johan Daniel, er ikke at undres over, thi, som Johan Hugo siger, hun derved ikke alene satte sig i et daarligt Lys hos alle ordentlige Mennesker ved at rode sig ind i dette allerede i det første Sørgeaar, men det vilde ogsaa, som han kort efter igen skriver, være til Skade for hendes Børn, om hun vilde indlade sig paa en saadan Affære, men det vilde være ganske haabløst at forsøge paa at forhindre hende i dette Ægteskab, som syntes at være ganske afgjort fra hendes Side³.

Herefter rejser sig nu det Spørgsmaal: Er Gloxins Beretning om, at Johan Daniels sande Navn var „RICHEL“ rigtig eller ikke? Hertil svarer Hauch-Fausbøll i sin ovennævnte Artikel, at den ikke er rigtig men stammer „fra en højst plumret Kilde . . . men iøvrigt maa den, der har gennemlæst de Lente'ske Breve, blive opmærksom paa, at Snakken om Hr. „Richel“ hurtig forstummer, f. Ex. skriver Assessor

ved Regeringskancelliet i Glückstadt Hugo Lente 6. Marts 1679 til Diplomaten Chr. v. Lente bl. a. følgende: „Ich muss sonst wohl bekennen, dass dieser Monsieur Richelieu ein feiner, wohlqualificierter braver cavallier, auch wie berichtet wird von vornehmer adelicher Extraction . . .“ . . .“. Denne HUGO LENTE, der var en Fætter til Brødrene Christian og Johan Hugo, var Lavværgen for Anna Christine og havde saavidt vides indvilliget i hendes paatænkte Ægteskab med Hannibal Poulson. Da hun nu hævdede denne Forbindelse, truede Hannibal hende med Skandale ved Hjælp af de Breve, hun havde skrevet til ham i Løbet af den Tid, de havde levet sammen, endvidere med at bortføre hende eller at kræve Pengeerstatning, fordi hun havde brudt sit Ægteskabslofte til ham. Lavværgen har da, som rimeligt var, anset det for heldigst, at hun giftede sig med Johan Daniel og derved fik en Beskytter imod Hannibal. Brylluppet fandt da Sted i Glückstadt den 14/3, og 2 Maaneder efter Brylluppet nedkom hun med et Barn, hvortil vel nok Hannibal var Faderen⁴. Da der nu ikke var mere at stille op, skrev en Uge før Brylluppet Hugo Lente det omtalte Brev af 6/3 for efter bedste Evne at søge at mildne det pinlige Indtryk, Ægteskabets Indgaaelse vilde gøre paa hans 2 Fættre. Han fremstillede derfor Ægtemanden og hans Herkomst i det bedst mulige Lys og skyndte sig med at fremhæve, at han var „von vornehmer adelicher Extraction“, noget han, som vi senere skal se, paa en Maade ogsaa havde Ret i. – Iøvrigt havde Hugo Lente, allerede 3 Maaneder før Brylluppet fandt Sted, sat Johan Hugo ind i Anna Christines Forhold, fortalt ham hvorledes hun var faldet i Hænderne paa „des affronteurs et des filoux“ (Bedragere og Falskspillere), hvorved sigtedes til Hannibal og en Ven af denne, en Ritmester FRANDS MUNK. Denne sidste, fortæller Johan Hugo videre, var aabenbart den samme, som havde været anklaget for at have bestjaalet Mauritius's forlovede for 4000 Rdlr., da han boede paa det samme Gæstgiveri som hun. Munks Hustru havde ogsaa forsøgt at presse 1000 Rdlr. ud af „Damen“ (Anna Christine), men denne havde ikke villet have noget at gøre med hende og ventede nu Oberst Richel, som hun havde sendt Bud efter, for at han skulde „stoppe Munden paa og knække Halsen paa denne MUNK“; og det syntes, som om hun havde været tvunget til at faa en anden Mand i Stedet for en, der hverken havde tilstrækkelig Kredit eller Penge til at skaffe sig sin Udrustning for (nemlig Hannibal)⁵. Lavværgen selv var altsaa heller ikke glad for Partiet, og dette bekræfter han yderligere i et Brev til Johan Hugo et Par Dage efter Brylluppet, hvorom denne beretter

til sin Broder, at Hugo igen havde skrevet til ham i høje Toner om Johan Daniel og rost ham, „mais pourtant de la manière qu'il ne veut point lui-meme que j'y ajoute entiere foy“!⁶ – Det omtalte Brev fra Hugo Lente af 6/3 giver derfor ikke noget som helst Holdepunkt for Hauch-Fausbølls Formening om, at Beretningerne om Johan Daniels Extraktion stammer „fra en højst plumret Kilde“, og at Brevet maa bevirke, at „Snakken om Hr. „Richel“ hurtigt forstummer“. – Og hvad der i høj Grad taler imod, at Johan Daniel skulde være af Kardinalens Slægt, er det, som Overbibliotekar Bruun har henledt Opmærksomheden paa, nemlig at han aldrig underskrev sig med det franske Navn „de Richelieu“ men altid „von Richelieu“, ligesom Seglene paa hans Breve ikke viste Slægten „du Plessis“s Vaaben, men et ganske andet, – og i denne Henseende betyder det intet, at der i det Kapel, hvor han blev begravet, paa en Marmorplade skal have været anbragt ovennævnte Slægts Vaaben, naar det dog ikke var dette, han førte i levende Live. Og hertil kommer yderligere, at han ikke engang tilhørte den katolske Religion, noget han, hvis han havde været Franskmand og navnlig, hvis han havde været i Familie med Kardinalen, ganske givet vilde have gjort; iblandt Brevene til Christian Lente fra ukendte Brevskrivere findes der nemlig et, der er underskrevet med de 2 Bogstaver „X N“ (sandsynligvis GloXiN), dateret Amsterdam 24/10 1678, og i dette staar der følgende: „Es gibt sich dieser Kavallier von des Cardinal Richelieus freund aus, quod ipse audivi (hvad jeg selv har hørt), profitiert gleichfalls die reformierte Religion, welches etwas nachdencklich scheint, sonnst ein capabler Cavallier?“ Han tilhørte altsaa den reformerte Religion, og – hvad der er mindst lige saa interessant er, at han overfor Herr „X N“ ikke selv har udgivet sig for at være en *Slægtning* men kun en *Ven* af Kardinalen!

Naar vi derefter skal gaa over til at søge at finde ud af, hvem Johan Daniel da egentlig var, foreligger der her en betydningsfuld Oplysning til Vejledning herom. Den 26/11 1678 skriver Johan Hugo et Brev til Broderen, der begynder med de Ord: „Le pays de Mons. Richel est l'environ de Conflans“, en By som Overbibliotekar Bruun med Rette stedfæster som Coblenz. Men dette vil Hauch-Fausbøll ikke anerkende; han skriver herom i nærværende Tidsskrift 7. II. 349: „ Dernæst er Coblenz en Forveksling med Conflans, en lille By mellem Verdun og Metz, hvilket jo unægtelig stiller Spørgsmaalet om Richelieus Nationalitet i et helt andet Lys og forrykker hele Sagens Tyngdepunkt.“ Nu maa hertil først bemærkes, at der for-

uden det her nævnte Conflans (af det latinske „confluentes“, ɔ: de sammenløbende) findes ikke mindre end 3 Byer til af samme Navn i Frankrig, nemlig en, der ligger ved Seinen ca. 20 km N.V. for Paris, en anden ligger i Franche Comté imellem Besançon og Belfort, og en tredje S.Ø. for Paris imellem denne By og Troyes. Det vilde være interessant at faa at vide, hvorpaa Hauch-Fausbøll støtter sin Viden om, at det her netop drejer sig om det Conflans, der ligger imellem Verdun og Metz. Men det drejer sig nu hverken om denne eller om nogen af de 3 andre Conflans'er, hvilket han øjeblikkelig vilde have opdaget, hvis han blot havde givet sig Tid til at læse Sætningen i Johan Hugos Brev til Ende og ikke stoppet op efter det første Komma; Sætningen lyder nemlig saaledes: „Le pays de Mons. Richel est l'environ de Conflans, ville assez connue pour ce que le Rhin s'y mêle avec la Moselle; il dit que sa terre est à six lieus de cette ville, j'en ai parlé icy à une dame de condition qui en est, mais qui ne connaît point sa famille. Vous ne feriez point mal de vous informer chez Mons. le Colonel WIEBE du merite et de la condition de ce gentilhomme susdit“⁸. Her staar der altsaa med al ønskelig Tydelighed, at Johan Daniels Hjemsted er Omegnen af *Coblentz, den By, hvor Rhinen løber sammen med Mosel*, og Damen, som er fra denne Egn, kender ikke hans Familie, som altsaa ikke hører til de kendte i den Egn!

Der er saaledes hidtil intet fremkommet, som kan svække Troværdigheden af det Resultat, som Brødrene Lentes Undersøgelser er kommet til, nemlig at Johan Daniels Familienavn er Richel, og at han hører hjemme i Egnen omkring Coblentz. Lad os da nu se lidt nærmere paa denne Egn, og hvad vi kan faa ud deraf.

I 1683 søger Johan Daniel hos Krigskancelliet om en 5 à 6 Ugers Orlov med følgende Begrundelse: „Demnach die Landtzenbergische Erben wegen Ihres zu Speier unter einander lang geführten Processus einen gewissen terminum als den 10. Februar gesetzt, gehabte Missverstände und schädliches procedieren in der güte sämtlich abzuthuen. Wan nun solches mich als ein Miterbe meiner seeligen Mutter wegen angehet, als gelanget meine . . . bitte . . . auf 5 oder 6 Wochen Urlaub damit ich meine Interesse hierbei nicht verlieren“⁹. To Aar efter søger han paany om Orlov: „Es haben mich meine Verwandte wiederum nach Hause citiert, den mit den Landsbergische und Turnbergische Erben habenden Proces unter uns selbst in der güte abzuthuen“¹⁰. Endelig søger han i 1686 Kongen om at maatte faa et Regiment, men han er stadig blevet forbigaaet dertil, og han fortæller, at „nu for ca. 12 Uger siden har Hs. Durchl. Landgreven

af Hessen vist mig den Naade at kalde mig til at træde ind i hans Tjeneste“, men da han i den Anledning havde bedt om sin Afsked, var dette blevet nægtet ham, fordi Hs. Maj. allernaadigst vilde accommodere ham¹¹. At nu Landgreven tilbød ham, der ikke havde skabt sig noget kendt Navn som Soldat og kun var Oberstløjtnant i den danske Hær, en Stilling i den hessiske Hær, kan vist kun forklares ved, at han var hessisk Undersaat!

Søgelyset kan nu herefter rettes imod Hessen, der jo ikke ligger saa langt fra Coblenz, og vi maa tillige se, om den omtalte Landsbergske Proces kan fortælle os noget. I Hessen ligger der nu Øst for Frankfurt am Main en By *Hanau*, og i Matriklen for Hanau Gymnasium, nu „die hohe Landesschule zu Hanau“, findes der under Eleverne indført følgende: „Johann Daniel Rihel Han. (Hanovicus 3: fra Hanau), D. (Domini) Philippi negotiatoris Hanoviensis filius, 5 annorum, a matre adductus, 6 Martii 1650“. Johan Daniel gennemgik flere Klasser i Gymnasiet, idet han i 1651 rykkede op i 4. Klasse, i 1655 i 3. og i 1658 i 2. Klasse. Men derefter forsvinder hans Navn, og der foreligger hverken noget om, at han er rykket op i 1. Klasse eller dimitteret til noget Universitet¹². Men i 1663 immatrikuleres ved Universitetet i Heidelberg „Johannes Daniel Rihelius Hanovicus“ med Studiefag Teologi, og allerede det følgende Aar indskrives den samme Person ved Universitetet i Bremen for saa endelig i 1668 at indskrives ved Universitetet i Strassbourg ved det juridiske Fakultet. Her kaldes han til en Afvexling „Richelius“ Hanovicus¹³. – Denne Johan Daniel Rihel eller Richel begynder saaledes sin Skolegang i sin Fødeby Hanau, da han var 5 Aar gammel. Nu levede der i denne By i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede et Ægtepar: JOHANN og MARIA, som den 18. Januar 1614 lod en Søn døbe med Navnet PHILIP RICHEL. Denne, der senere blev Købmand og Raadsherre i Hanau (Altstadt), blev i 1640 viet i den Evangeliske Mariakirke i Hanau til JOHANNA, Datter af ADRIAN PARDUL, Raadsherre i Hanau (Neustadt). Johanna døde kort Tid efter uden at efterlade sig Børn, og i Begyndelsen af 1644 giftede Philip sig igen – ogsaa i Mariakirken – med en Dame, som hed MARIA, og fik med hende 11 Børn, hvis Daab alle er indført i den Evangeliske Mariakirkes Bøger i Hanau. Det ældste af disse Børn var en Søn, som den 21. Januar 1645 blev døbt med Navnet JOHANN DANIEL RÜHEL. Som hans Forældre anføres paa hans Daabsattest PHILIP RÜHEL, Borger og Handelsmand, og MARIA. Det næste Barn er ogsaa en Søn, og han blev døbt den 5. April 1646 med Navnet JOHANN PHILIP RÜHEL, og den tredie ældste Søn

blev døbt 18. December 1648 med Navnet PHILIP CHRISTIAN RIEHEL, og Faderens Navn er paa denne Søns Daabsattest ligeledes indført som RIEHEL. At nu Faderen, hvis Daabsnavn jo var RICHEL, paa disse Daabsattester snart optræder som RÜHEL snart som RIEHEL har ingen Betydning, da der i Datiden, efter hvad Mariakirkens Præst oplyser, ved Anmeldelser om kirkelige Handlinger ikke blev forevist nogen skriftlig Dokumentation, men Navnet blev kun nedskrevet saaledes, som Præsten opfattede det efter den mundtlige Meddelelse¹⁴. Johan Daniel er altsaa døbt i den Evangeliske Kirke, og Hr. „X. N's“ ovfr: citerede Udtalelse om, at han hørte til den reformerte Religion, finder herved sin naturlige Forklaring.

Vi skal dernæst se, om vi kan faa noget ud af den „Landsbergske“ Proces. Slægten Landsbergs oprindelige Stamslot af samme Navn laa i det tidligere Hertugdømme Berg i Nærheden af Floden Ruhr og tæt ved Byen Kettvig, imellem Düsseldorf og Essen. I 1624 var Berg sammen med Jülich kommet ind under Huset Pfalz-Neuburg, der laa ved Hessen. Og den Landsbergske Slægt var vidt forgrenet; ved Meiningen i Thüringen havde den saaledes ogsaa et Slot, ét laa i Elsas imellem Strassbourg og Colmar, og der var flere endnu. Et Turnberg, som formodentlig har været denne Slægts Stamsæde, laa i Hessen tæt ved Wiesbaden. – Hvad nu selve Processen angaar, drejer det sig vistnok om en, der begyndte i 1679 imellem de 2 Brødre JOST FRIEDRICH og ARNOLD RÜTGER FRIHERRER VON LANDSBERG angaaende et Arvespørgsmaal efter deres afdøde Forældre; den blev ført ved den Jülich-Berg'ske Hofret i Düsseldorf men blev i 1681 appelleret og kom i 1684 ind for Rigsammerretten i Speier med det Resultat, at denne under 7. Juli s. A. stadfæstede Hofrettens Dom. Desværre er kun selve Domsakten bevaret, og i den forekommer hverken Navnet Richel eller Richelieu; det vigtigste, selve Sagens Akter, existere ikke længere hverken forsaavidt angaar Hofretten eller Rigsammerretten. – En anden Landsbergske Proces for Rigsammerretten, som Brødrene JOHANN SAMUEL og JOHANN DAVID VON LANDSBERG førte imod ENGELHARD GÖLER VON RAVENSBERG, kan næppe komme i Betragtning, da den allerede blev indbragt for denne Ret i 1664 og vistnok heller ikke var nogen Arvesag. Og iøvrigt existerer heller ikke Akterne til denne Sag, de gik som saa mange andre tabt ved Franskmændenes Indfald i Speier i 1688, som havde til Følge, at Rigsammerretten blev forflyttet fra Speier til Wetzlar¹⁵.

Det er altsaa til denne, rent tyske Slægt LANDSBERG, at Johan Daniel har været knyttet ved familieretlige Baand, og ikke til Kar-

dinalens Slægt, og selv om nu det sparsomme Materiale, der er levnet os, ikke giver os nogen direkte Løsning paa Spørgsmaalet, kan vi dog udlede noget, og ikke saa helt uvigtigt af det, vi efterhaanden har faaet oplyst. I Datiden var det Skik, at man opkaldte sine Børn efter Medlemmer af den fædrene og den mødrene Slægt. Som vi har set ovenfor, var Philip Richels 3 ældste Sønners Navne JOHANN DANIEL, JOHANN PHILIP og PHILIP CHRISTIAN. Af disse Navne gaar JOHANN og PHILIP hver igen hos 2 af Sønnenne, idet disse er opkaldt efter deres Fader og Farfader, og vor Helt bar som den ældste af Sønnenne Navnet JOHANN efter sin Farfader; men hvorfra kommer da det andet Navn, det dog sjældne „DANIEL“? Dette Navn har han utvivlsomt fra Slægten Landsberg. Paa den Tid, hvor Johan Daniel blev født, fandtes der i denne Slægt en højtstaaende Person, DANIEL DIETRICH Friherre VON LANDSBERG, som havde en høj kejserlig Charge, blev Geheimeraad, Oberst og General-Vagtmester, Guvernør og Landdrost i Westphalen, og døde i 1684, og Johann Daniel er rimeligvis opkaldt efter ham. Men det er ogsaa tænkeligt, at han er opkaldt efter en af de i den sidste af de ovenfor anførte Processer nævnte Brødre, JOHANN DAVID VON LANDSBERG, idet maaske enten „David“ kan være en Fejlskrivning for „Daniel“, eller hvis dette ikke er Tilfældet, det da er muligt, at Johann Daniels Forældre, naar de ønskede at opkalde Sønnen efter ham, har foretrukket at omskrive det jødiske Navn David til det mere kristne Daniel. – Og gaar vi saa over til at se paa de Navne, som Johan Daniel gav sine egne Børn i Ægteskabet med ANNA CATHARINA WALTHER (med Anna Christine von Hatten havde han ingen Børn), nemlig een Datter og 2 Søner, da har ingen af disse faaet franske Navne! Datteren hed MARIA CATHARINE CHRISTINE, og med Navnet MARIA er hun opkaldt efter hans Moder, der jo hed Maria. Den ældste Søn hed CHRISTIAN FREDERIK, som dog ikke giver os nogen Oplysning, medmindre han ved Navnet Christian skulde være opkaldt efter Johann Daniels Broder, Philip Christian. Men til Gengæld er Navnene paa hans anden Søn, JUST PHILIP, betydelig interessantere, thi PHILIP er Navnet paa saavel Johann Daniels Fader som hans Brødre, og det temmelig ualmindelige Navn „JUST“ er et Navn, der jævnlig gaar igen i Slægten Landsberg som „JOST“ eller „JOBST“, baade i Tiden før og efter Johann Daniels Fødsel (ogsaa i den foran nævnte Landsbergske Proces hed en af de procederende, som vi saa, „Jost“). Disse Navne for Johan Daniel selv og for hans Børn peger afgjort hen paa, at han baade tilhører Familien Richel og Familien Landsberg, og man finder saaledes her

en Bekræftelse og en Forklaring paa Hugo Lentes Udtalelse i sit Brev af 6/3 1679, at Johan Daniel var „von vornehmer adelicher Extraction“!

Naar endelig Hauch-Fausbøll vil gøre gældende (se nærværende Tidsskrift 7. II. 349), at det „maa anses for meget problematisk“, om han, der i 1668 immatrikuleredes ved Universitetet i Strassbourg, skulde være identisk med den, der 8 Aar senere optræder som Major i Norge, og som efter hvad Hirsch anfører (i „danske og norske Officerer“) skal være kommet til Danmark allerede i 1670, har denne Indvending kun liden Betydning. Om han overhovedet er kommet til Danmark i 1670 er maaske tvivlsomt, i alt Fald skriver han selv til Overkrigssekretæren den 29/10 1684, at han „nu har tjent Eders Majestæt i 10 Aar“, og den 30/8 1686 skriver han til Krigskancelliet, at han nu har været i 11 Aar i Hs. Maj.'s Tjeneste og tjent ham 4 Aar som Oberst, 7 som Oberstløjtnant¹⁶, og selv om der ikke er Overensstemmelse i disse Breve angaaende den Tid, han har tjent Kongen, kan han dog tidligst være indtraadt i den militære Tjeneste i 1674, og da var han 29 Aar gammel. Johan Daniel har aabenbart været et uroligt Hoved, thi fra 1663 til Januar 1668 har han besøgt ikke mindre end 3 forskellige Universiteter med i hvert Fald 2 forskellige Studiefag, og hvis han ogsaa kun har opholdt sig en kort Tid ved det sidste Universitet, i Strassbourg, er der intet i Vejen for, at han i Tidsrummet fra 1668 til 1674 kan have som han siger „fra min Ungdom tjent hos mange Potentater baade til Hest og til Fods“¹⁷, — en Oplysning fra Johan Daniel som Hauch-Fausbøll anfører til Støtte for Usandsynligheden af, at han skulde være identisk med den ældre Studiosus fra Universitetet i Strassbourg. —

Som Resultat af det ovenfor udviklede kan man nu vist ganske roligt ramme en forsvarlig Pæl gennem den Myte, at Johan Daniel skulde tilhøre den berømte franske Kardinals Slægt og i Stedet for placere ham dér, hvor han hører hjemme: Som Søn af Handelsmand og senere Raadsherre i Hanau PHILIP RIEHEL eller RICHEL! Og maaske kan man engang, naar Krigen er endt og Arkiverne i Tyskland, — forsaavidt de paagældende af disse, der her kommer i Betragtning, endnu er i Behold — atter bliver tilgængelige for Forskning, ved Undersøgelse af Slægten Landsbergs Stamtavler finde det sidste manglende Led i Beviskæden: Forbindelsen imellem et Medlem af denne Slægt og et Medlem af Slægten Richel fra Hanau.

HENVISNINGER

- 1) Personalh. Tidsskr. 3. V. 109 ff. - 2) Chr. Lentes Breve: fra Hugo Lente 29/10, 4/11, 19/11 1678. - 3) Smstds.: Fra Huggo Lente 26/11, 12/12 1678. - 4) Personalh. Tidsskr. 3. V. 112 ff. - 5) Chr. Lentes Breve: fra Hugo Lente 18/12, 26/12 1678. - 6) Smstds.: fra Hugo Lente 24/3 1679. - 7) Smstds.: Brevskrivere fra St til Ø samt ukendte Brevskrivere: 24/10 1678. - 8) Smstds.: fra Hugo Lente $\frac{26-11}{6-12}$ 1678. - 9) Krigskancelliet: Uregistrerede indkomne Sager 1681-84: 28/12 1683. - 10) Indkomne Sager til Krigskancelliet 20/2 1685. - 11) Indkomne Sager til Krigskancelliet 1686 (vistnok i September) Nr. 401, Supplikationer til Krigskancelliet 30/8 1686. - 12) Meddelelse fra Studienrath, Dr. Heinrich Bott i Hanau. - 13) Personalh. Tidsskr. 3. V. 92, Meddelelse fra Dr. Bott som ovnf., Urkunden und Akten der Stadt Strassbourg, III Abt. 2, S. 285. - 14) Meddelelse fra Dr. Bott som ovnf., og fra Evangelisches Pfarramt der Marienkirche zu Hanau. - 15) Reichsarchiv Abt. Frankfurt am Main. - 16) Overkrigssekretærens indkomne Breve 29/10 1684, Supplikationer til Krigskancelliet 30/8 1686. - 17) Indkomne Sager til Krigskancelliet. 22/10 1686.